

ЯНГИ ПЕДАГОГИК ТЕХОЛОГИЯЛАР

С.Кўчқоров

*Фарғона давлат унверситети Ҳарбий таълим факултети услубий
тайёргарлик цикли ўқитувчиси*

Педагогик технологиялар даражалари

Педагогик технология -педагогика, психология, социология фанлари ютуқлари, илғор педагогик тажриба, энтопедагогика ўтган асрлар давомида яратилган барча эътиборга лойиқ ютуқлар.

Ҳар хил бажарувчилар қўлидан турли технологиялар турлича кўринишга эга бўлади. Бу ерда педагог шахси сифатлари, ўқувчиларнинг ўзига хосликлари, синфдаги психологик мухит ва кайфият рол ўйнайди. Бир хил технологияни қўллаётган икки ўқитувчи етишган натижа бир хил бўлмаслиги мумкин, лекин улар бир бирига яқин бўлади. Демак, технология шахс томонидан ўзлаштирилади, лекин шахс асосий аниқловчи ролини ўйнайди.

XIX аср охири ва XX аср боши педагогик технология яратиш даври бўлди. Педагогик технология атамаси 70 – йилларда АҚШ да биринчи бор пайдо бўлди ва тез орада ўша мамлакатларда оммалашиб кетди. Чет эл адабиётида Педагогик технология аввалом бор «таълим жараёнида техник воситаларни ишлатиш» маъносини англатади.

Айнан 70 йилларда педагогикада таълим жараёни бу тўлиқ бошқарила-оладиган жараён деган ғоялар шаклланди, бундан қуйидаги келиб чиқди: таълимдаги муаммолар аниқ берилган мақсадга эга бўлган таълим жараёнини бошқариш орқали ечиш мумкин.

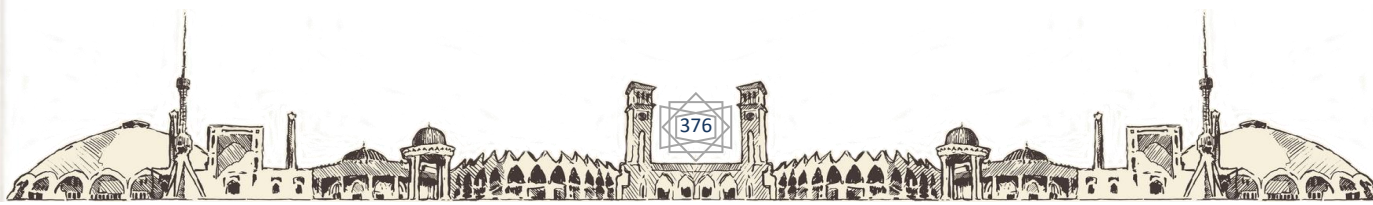
Шундан сўнг турли илмий журналларда педагогик технология таърифини берувчи кўп мақолалар билан чиқилди.

Педагогик технология бир неча аспектлардан кўриб чиқдик. Энди ҳар қандай педагогик технологияга қўйиладиган асосий талаблар деб тан олинаётган қоидаларни келтирамиз. Ушбу талаблар ҳам рус олими Г.К.Селевко томонидан шакллантирилган.

1. *Концентуаллик.* Ҳар бир технология маълум бир илмий концепцияга асосланган бўлиши шарт ва ушбу концепция ўз ичига таълим мақсадларига эришишнинг фалсафий, психологик дидактик ва ижтимоий педагогик асоси исботини ўз ичига олган бўлиши керак.

2. *Тизимлилик.* Педагогик технология тизимни барча сифатларига эга бўлиши шарт. Булар: жараённи мантиқлилиги, барча қисмларни ўзаро узвийлиги, бутунлиги.

3. *Бошқарувчанлик.* мақсадни олдиндан белгилай олиш режалаштириш, таълимий жараённи лойихалаш. Ҳар этапни диагностика қилиш, турли усул ва

воситалар ишлатиш йўли билан натижани коррекция қила олиш ниназарда тутати.

4. *Самаралилик* Замонавий технологиялар конкуренция муҳитида қўлланилмоқдалар ва натижалари сарфланадиган маблағлари томонидан самарали бўлишлари, таълимнинг маълум стандартига эришишни кафолатлаши шарт.

5. *Такрорланаолиш.* турли ўхшаш ўқув юртларида бошқа субъектлар томонидан ҳам ишлатаолишни назарда тутати.

Махсус адабиётларда педагогик технологиялар классификацияси берилади. Умумлаштирилган холда ушбу тизимни Г.К.Селевко берган.

1. Қўлланиш даражаси (уровен) нуқтаи назар. (умум методологик), (махсус услубий), (локал модул)

2. Фалсафий асоси:

Материалистик, илмий гуманистик, идеалистик, диний антигуманистик ва бошқалар.

3. Шахс ривожланишига таъсир кўрсатувчи асосий деболинган омил бўйича: биоген, социоген, психиоген, идеалистик.

Бугун шахс шаклланишига бир эмас бир неча омил таъсир кўрсатиши тан олинган. Лекин турли технологиялар омиллардан бирини устун қўяди.

4. Педагогик технологияларнинг муҳим томон иш жараёнда таълим олувчи позицияси ва унга нисбатан таълим берувчи муносабатидир. Шу нуқтаи назардан бир неча типдаги технологиялар мавжуд.

А) *Авторитар технологиялар.* педагог ягона фаол шахс. Тўғри фикрликнинг йўқлиги, мажбурлаб ўқитиш.

Б) *Дидактоцентристик технологиялар* – бунда ўқувчи шахсига бе эътиборлик, ўқитишни тарбиялашдан кўра устун қўйиш, ўқитиш воситалари шахсни шакллантирувчи асосий омил деб хисобланади.

В) *Шахсга қаратилган технологиялар,* бутун таълим тизими марказига шахсни қўядилар, унинг табиий қобилиятларини ривожлантириш, унинг ривожланиши учун хавфсиз шароитлар яратиб беришни ўз мақсади деб билади. Бу технологияларда шахс таълим тизимининг мақсади бўлиб чиқади. Бу технологиялар 3 га бўлиниши мумкин.

1. *Инсонпарварлик технологияси* – бошқалардан инсонпарварлик моҳияти, шахсга ёрдам беришга йўналтирилганлиги билан ажралиб туради. Улар болага нисбатан ҳурмат ва муҳаббат ғояларини олдга суради.

2. *Ҳамкорлик технологияси:* педагог ва ўқитувчилар ўртасида демократик муносабатларни қўллаб қувватлайдилар. Ўқитувчи ва талабалар биргаликда мақсадни, таълим мазмунини аниқлайдилар, баҳолайдилар, ҳамкорликда изланадилар.

3. *Эркин тарбия технологияси* болага унинг хаётидаги маълум миқдорда мустақил танлаш учун шароит яратиб беришни назарада тутати. Шунда бола

ташқи таъсир орқали эмас, балки ички туйғулардан келиб чиққан холда мақсадга интилади.

Бугунги кунда анъанавий таълимни замонавийлаштириш йўлида биргина технологияга асосланган ўқитиш учрамайди. Одатда ўқитиш асосида бир технологиялар элементлари бир йўла қўлланилади.

1. Педагогик муносабатларни демократлаштириш ва инсонпарварлаштириш. Бу йўналишга мисол қилиб Ш.А.Амонашивили, Е.И.Ильин, Т.Мамажоновларни айтиш мумкин.

2.Ўқувчилар фаолиятини фаоллаштириш ва интенсивлаштириш асосидаги технологиялар: бу ўйин технологиялари, муаммоли ўқитиш, таянч белгилар ёрдамида (В.Г.Шаталовтехнологияси).

3. Ўқув жараёни бошқарувини самарасини оширишга йўналтирилган технологиялар. Масалан: программалаштирилган ўқитиш, дифференциал ўқитиш, компьютер технологиялари.

4. Услубий ва дидактик ўзгартиришлар киритиш. Масалан: П.М. Эрдиевнинг дидактик қисмларни катталаштириш технологияси, «маданиятлар диалог» (Л.С.Библер) ва бошқалар.

5.Халқ педагогикаси усуллари қўлловчи шахс табиатига мослаштирилган технологиялар: Л.Толстой, М.Монтессори.

Бунданташқари:

Олдинлаб кетиш технологияси;

Муаммо асосида қурилган технология;

Эмоционал-психологик асосга эга технология;

Муқобилликга асосланган технология ва бошқалар.

Таълим жараёнини вазият ўйин асосида қуришни назарда тутувчи технология.

Таълим жараёнини диалог асосида тузишни назарда тутувчи технология.

Таълим жараёнини жамоада ўқитиш усули асосида ташкиллаш ниназарда тутувчи технология

Алгоритм асосида ташкилланган технология.

Дастурлаштирилган асосда қурилган технология.

Этнопедогогик технологиялар.

Фойдаланилган адабиётлар:

1. Ўзбекистон Республикаси Конституцияси. Тошкент-2002 йил
2. Насриддинов Ч.Р. Ҳарбий психология Тошкент-2004 йил.
- 3.Сотиболдиев А,Каримжонов А. Ҳарбий педагогика. Тошкент-2005 йил.
- 4.Б.Воҳобжонов, М.Комолдинов. Инновацион педагогик технология асослари. Т.: “Талқин” 2010 й.
5. А.Абдуқодиров, А.Пардаев. Таълимда инновацион технология. Т.: 2008 й.
6. Н.Т.Омонов. Педагогик технологиялар ва педагогик маҳорат. Т.: “ИқтисодМолия” 2009 й.

